

Life in Cycle of Cambodian Labor in Thailand

Chaninthon Sawanaphakdi

Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage Pathum Thani Province, Thailand

Email: chaninthon.saw@vru.ac.th, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0002-9739-7560>

Received 08/01/2024

Revised 15/01/2024

Accepted 25/01/2024

Abstract

Background and Aims: Cambodian workers will likely stay in Thailand longer, which will affect welfare provision and improve the quality of life of legal workers. Personal information of Cambodian workers will gradually be entered into the database of the Department of Provincial Administration. Ministry of Interior Make Cambodian workers a part of those who will receive the results of labor policies. Thai social welfare may lead to financial and other policies and can be again in the future. Thus, the objectives of this research are (1) to study the lifestyle of Cambodian foreign workers in Thailand and (2) to analyze the life cycle of Cambodian foreign workers.

Methodology: The research methodology is by qualitative approach, using observation and informal interviews, in-depth interviews, and focus groups. The key informants are 4 Cambodian workers and 1 Thai community manager. The data is collected through interview questions, meanwhile analyzing the results of the interviews and observations are according to theoretical concepts to create conclusions.

Results: (1) present an overview of the work, income, spending behaviors, and social care system of Cambodian workers in both Cambodia and Thailand (2) analyze the life cycle of Cambodian workers caused by heavy debt which forced workers to extend their stay in Thailand. The consequences depend on the debt burden, which is calculated per capita according to the cost of work permit documents, the amount of money that must be sent back to support the family in Cambodia while working in Thailand and saving goals for each family. It can be concluded that the behavior of living for a longer period working as a foreign worker is therefore part of the need for Thailand to adjust the labor's management system.

Conclusion: The findings highlight the importance of understanding various aspects of the lives of Cambodian workers Covers the dynamics of work financial behavior and social support systems both in Cambodia and Thailand. The analysis also highlights the important influence of heavy debt on the life cycles of these workers. Encourage them to stay in Thailand longer. and emphasizes the need to adapt Thailand's labor management system to deal with these complexities.

Keywords: Cambodian Labor; Social Capital

วงจรชีวิตของแรงงานต่างด้าวชาวกัมพูชาในประเทศไทย

ชนินทร สวณภักดิ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี

บทคัดย่อ

ภูมิหลังและวัตถุประสงค์: แรงงานชาวกัมพูชาที่มีแนวโน้มจะอยู่อาศัยในประเทศไทยได้นานขึ้น ส่งผลถึงการจัดสวัสดิการและพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานถูกกฎหมาย ข้อมูลบุคคลของแรงงานชาวกัมพูชาจะทยอยเข้าสู่ระบบฐานข้อมูลของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ทำให้แรงงานชาวกัมพูชาเป็นส่วนหนึ่งที่จะได้รับผลจากนโยบายทางด้านแรงงาน สวัสดิการสังคมของไทย และอาจนำไปสู่นโยบายด้านการเงินและนโยบายอื่น ๆ ได้อีกในอนาคต ดังนั้นการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาวิถีชีวิตการเป็นแรงงานต่างด้าวของชาวกัมพูชาในประเทศไทย (2) เพื่อวิเคราะห์วงจรชีวิตของแรงงานต่างด้าวชาวกัมพูชา

ระเบียบวิธีการวิจัย: ระเบียบวิธีการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสังเกต สัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ สัมภาษณ์เชิงลึก และสัมภาษณ์กลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลเป็นแรงงานชาวกัมพูชาจำนวน 4 คน และผู้ดูแลชุมชนคนไทย 1 คน ใช้แนวคำถามในการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ผลร่วมในการสังเกตสัมภาษณ์และวิเคราะห์ผลตามแนวคิดทฤษฎีเพื่อสร้างข้อสรุป

ผลการวิจัย: (1) มีการนำเสนอภาพรวมการทำงาน การหารายได้ การใช้จ่ายและระบบดูแลทางสังคมของแรงงานชาวกัมพูชาในประเทศไทยและประเทศไทย (2) วิเคราะห์วงจรการใช้ชีวิตในสถานะของแรงงานต่างด้าวชาวกัมพูชา การเป็นหนี้จำนวนมากทำให้แรงงานต้องยืมเวลาอยู่ในประเทศไทยออกไปนานขึ้น โดยขึ้นอยู่กับภาระหนี้ซึ่งคิดเป็นรายหัวตามค่าเอกสารใบอนุญาตทำงาน จำนวนเงินที่ต้องส่งกลับไปเลี้ยงดูครอบครัวที่กัมพูชาระหว่างการทำงานในประเทศไทย และเป้าหมายของการเก็บออมเงินของแรงงานแต่ละครอบครัว สรุปผลได้ว่า พฤติกรรมการใช้ชีวิตในระยะเวลาที่ยาวนานขึ้นในการทำงานเป็นแรงงานต่างด้าวจึงเป็นส่วนหนึ่งของการต้องปรับตัวทั้งแรงงานและระบบการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวของไทย

สรุปผล: ผลการวิจัยเน้นย้ำถึงความสำคัญของการทำความเข้าใจแง่มุมต่าง ๆ ของชีวิตคนงานชาวกัมพูชาครอบคลุมถึงพลวัตของการทำงาน พฤติกรรมทางการเงิน และระบบสนับสนุนทางสังคม ทั้งในกัมพูชาและไทย การวิเคราะห์ยังเน้นย้ำถึงอิทธิพลที่สำคัญของหนี้จำนวนมากต่อวงจรชีวิตของคนงานเหล่านี้ กระตุ้นให้อยู่ในประเทศไทยนานขึ้น และเน้นย้ำถึงความจำเป็นในการปรับเปลี่ยนระบบการจัดการแรงงานของประเทศไทยเพื่อจัดการกับความซับซ้อนเหล่านี้

คำสำคัญ: แรงงานชาวกัมพูชา; ทูทางสังคม

บทนำ

มีปัจจัยหลายประการที่ดึงดูดให้ชาวกัมพูชาเข้ามาทำงานในประเทศไทยและไปยังประเทศอื่น ๆ ประเทศกัมพูชามีประชากรที่อยู่ในวัยแรงงาน 10.8 ล้านคน จากประชากรรวมประมาณ 16.99 ล้านคน มีอัตราการว่างงานร้อยละ 0.3 มีรายได้เฉลี่ยต่อหัวต่อปี 1,784 ดอลลาร์สหรัฐ (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ, 2566) รายได้เฉลี่ยต่อหัวต่อปีในอัตรานี้หากคำนวณเป็นเงินไทยจะได้ประมาณ 5,000 บาทต่อเดือนซึ่งเมื่อค่าครองชีพไต่ระดับขึ้นเรื่อย ๆ ก็นับว่าเป็นปัญหาได้ ในด้านขนาดของพื้นที่ประเทศกัมพูชามีอาณาเขตนับเป็น 1 ใน 3 ของประเทศไทย ประกอบด้วย 1 ราชธานี (กรุงพนมเปญ) และ 23 จังหวัด มีเขตแดนติดกับประเทศไทยทางทิศเหนือของกัมพูชาโดยติดกับจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ สุรินทร์ และบุรีรัมย์ ส่วนทางทิศตะวันตกของกัมพูชาติดกับจังหวัดสระแก้ว จันทบุรี และตราด รวมมีเขตแดนติดกับไทย 7 จังหวัด ด้านข้ามแดนถาวรระหว่างไทยกับกัมพูชา 7 แห่งอยู่ในจังหวัดศรีสะเกษ สุรินทร์ สระแก้ว จันทบุรี และตราด และยังมีจุดผ่อนปรนอื่น ๆ อีกด้วย

ในด้านนโยบายการพัฒนาประเทศของกัมพูชานั้น จะเห็นได้ว่าให้ความสำคัญกับโครงสร้างพื้นฐานและการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน เน้นช่วยเหลือประชาชนให้พัฒนาสถานภาพทางเศรษฐกิจ โดยยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศของกัมพูชาฉบับใหม่ คือ ยุทธศาสตร์เบญจโกณ ระยะที่ 1 (Pentagonal Strategy Phase I) ต้องการเน้นการพัฒนา 5 ประการ ได้แก่ การพัฒนาประชาชน น้ำ ถนน ไฟฟ้า และเทคโนโลยี มีนโยบายสำคัญ 6 ประการ ได้แก่ การผลักดันโครงการขยายบริการด้านสาธารณสุข จัดอบรมทักษะอาชีพให้เยาวชนในครอบครัวยากจน จัดตั้งสถาบันช่วยเหลือกลุ่มเปราะบาง พัฒนาให้เศรษฐกิจจนอกระบบใช้ประโยชน์จากเศรษฐกิจในระบบ ส่งเสริมการเชื่อมต่อระหว่างภาคเกษตรและภาคการเงิน และส่งเสริมกิจกรรมด้านการเกษตรและการรวมตัวของเกษตรกร (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ, 2566)

อย่างไรก็ดี การพัฒนานั้นต้องอาศัยระยะเวลา ชาวกัมพูชาจำนวนมากก็ยังเลือกทำงานนอกประเทศ โดยเฉพาะในประเทศไทยซึ่งมีเขตแดนติดต่อกันนั้น แรงงานต่างด้าวได้รับการบริหารจัดการให้เหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นระยะ ทำให้กฎหมายที่เกี่ยวข้องสอดคล้องกับการเข้ามาทำงานของแรงงานต่างด้าวในประเทศตามสภาพจริงมากขึ้น ประเภทของคนต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยนั้นแบ่งเป็น 2 ประเภทหลักคือ เข้ามาเป็นผู้เชี่ยวชาญ มีใบประกอบวิชาชีพเฉพาะทางใดทางหนึ่ง อีกประเภทคือเข้ามาเป็นแรงงานทั่วไปในภาคการผลิต เป็นแรงงานพื้นฐาน เช่น ทำงานก่อสร้าง ในงานเกษตรกรรม ในแหล่งค้าขาย เป็นต้น ซึ่งประเภทหลังเป็นกลุ่มแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยมากที่สุด และนายจ้างไทยต้องการแรงงานกลุ่มนี้เป็นจำนวนมาก เพราะเป็นแรงงานที่ไม่ต้องการทักษะมาก สามารถทำงานตามรูปแบบที่กำหนดไว้ได้ โดยคุณสมบัติที่สถานประกอบการระบุว่าต้องการในแรงงานในตำแหน่งผู้ประกอบอาชีพพื้นฐาน ได้แก่ ความขยันหมั่นเพียร ความอดทน การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า และการบริหารจัดการ (กองเศรษฐกิจการแรงงาน, 2566)

ในกรณีของแรงงานชาวกัมพูชานั้น หากสังเกตปรากฏการณ์การเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยจะพบว่า เมื่อมีการเข้ามาเป็นแรงงานถูกกฎหมายได้มากขึ้นโดยการปรับปรุงระบบการเข้าเมืองให้สะดวกกับการบริหารจัดการ แรงงานชาวกัมพูชามีแนวโน้มจะอยู่อาศัยในประเทศไทยได้นานขึ้น ส่งผลถึงการจัดสวัสดิการและพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานถูกกฎหมาย ข้อมูลบุคคลของแรงงานชาวกัมพูชาจะทยอยเข้าสู่ระบบ

ฐานข้อมูลของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ทำให้แรงงานชาวกัมพูชาเป็นส่วนหนึ่งที่จะได้รับผลจากนโยบายทางด้านแรงงาน สวัสดิการสังคมของไทย และอาจนำไปสู่นโยบายด้านการเงินและนโยบายอื่น ๆ ได้อีกในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิถีชีวิตการเป็นแรงงานต่างด้าวของชาวกัมพูชาในประเทศไทย
2. เพื่อวิเคราะห์วงจรชีวิตของแรงงานต่างด้าวชาวกัมพูชา

การทบทวนวรรณกรรม

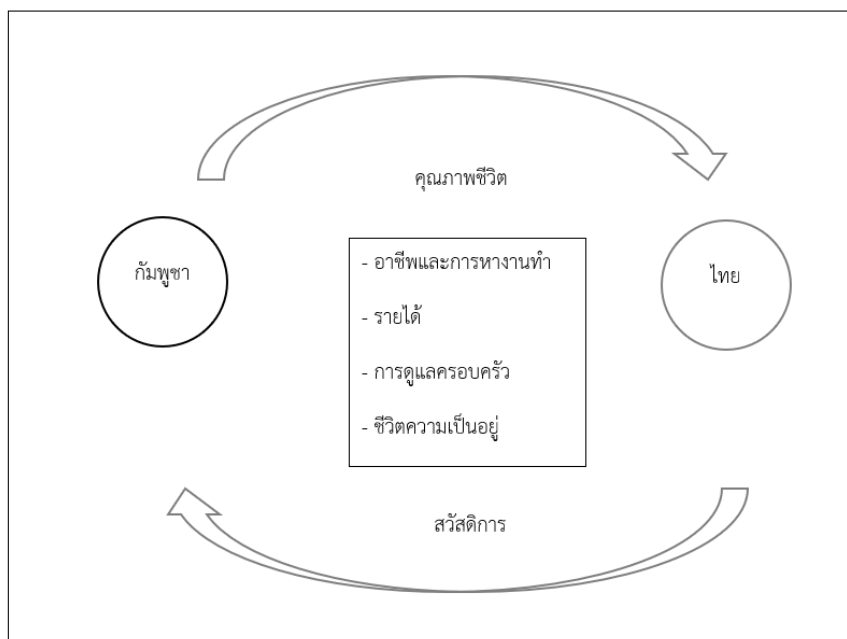
Claude Lévi-Strauss นักมานุษยวิทยาและนักคิดเชิงโครงสร้างที่โดดเด่น มีส่วนสำคัญในการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคม ตามข้อมูลของ Levi-Strauss สังคมมนุษย์สามารถเข้าใจได้ผ่านการวิเคราะห์โครงสร้างพื้นฐานและรูปแบบสากลที่หล่อหลอมการแสดงออกทางวัฒนธรรม แนวทางเชิงโครงสร้างนิยมของเขาเน้นย้ำการค้นหาโครงสร้างที่ลึกซึ้งหรือการต่อต้านแบบไบนารีที่ควบคุมระบบวัฒนธรรม โดยเสนอว่าชนบทร่วมกันและการปฏิบัติที่ดูเหมือนจะหลากหลายในสังคมเป็นการสำแดงของกระบวนการรับรู้ขั้นพื้นฐาน ด้วยการระบุโครงสร้างพื้นฐานเหล่านี้ Levi-Strauss พยายามที่จะค้นพบองค์ประกอบทั่วไปที่รวมสังคมมนุษย์เข้าด้วยกัน และจัดเตรียมกรอบการทำงานสำหรับการทำความเข้าใจความหลากหลายของการแสดงออกทางวัฒนธรรม

ในมุมมองของเลวี-สเตรสส์ การศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมเกี่ยวข้องกับการถอดรหัสความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่ฝังอยู่ในการปฏิบัติทางวัฒนธรรม ตำนาน และพิธีกรรม เขาแย้งว่าตำนานโดยเฉพาะทำหน้าที่เป็นรูปแบบของภาษาที่สื่อถึงแง่มุมพื้นฐานของความคิดของมนุษย์และสังคม ด้วยการตรวจสอบความขัดแย้งแบบไบนารีที่ปรากฏในตำนาน เช่น ธรรมชาติกับวัฒนธรรม หรือดิบกับปรุงสุก Levi-Strauss มุ่งเป้าที่จะเปิดเผยโครงสร้างอันลึกซึ้งของจิตใจมนุษย์ และวิธีที่สังคมจัดระเบียบและทำความเข้าใจประสบการณ์ของพวกเขา โดยพื้นฐานแล้ว แนวทางของเขาในการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมสนับสนุนให้นักวิชาการก้าวไปไกลกว่าการสังเกตระดับผิวเผิน และเจาะลึกโครงสร้างพื้นฐานที่หล่อหลอมวัฒนธรรมของมนุษย์ ส่งเสริมความเข้าใจที่เหมาะสมและครอบคลุมมากขึ้นเกี่ยวกับพลวัตทางสังคม

ดังนั้นแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษานี้เป็นการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคม โดยอาศัยแนวคิดของเลวี สเตรสส์ (Levi-Strauss) ที่กล่าวถึงการศึกษาความเปลี่ยนแปลงที่ค่อย ๆ เปลี่ยนไปจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งด้วยตัวเอง (Transformation) เป็นการศึกษาพฤติกรรมทางสังคม (สุภางค์ จันทวานิช, 2551: 155) แนวคิดของปีแอร์ บูร์ดิเอดู (Pierre Bourdieu) เรื่องทุนทางสังคม (สุภางค์ จันทวานิช: 2551, 245) โดยการศึกษาและอธิบายภาพปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ให้ปรากฏการณ์เป็นการสื่อสารต่อสังคมด้วยตัวเอง การเฝ้าสังเกตปรากฏการณ์และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจะทำให้เห็นแนวโน้มหรือปัญหาจากพฤติกรรมทางสังคมที่กำลังเกิดขึ้นหรือจะลดลงในอนาคต

กรอบแนวคิดการวิจัย

เป็นการศึกษาวงจรชีวิตของแรงงานชาวกัมพูชาโดยศึกษาแรงงานที่เข้ามาทำงานในประเทศไทย เพื่อทำความเข้าใจภาพรวมของการทำงาน การหารายได้ การใช้จ่ายและระบบดูแลทางสังคมของแรงงานชาวกัมพูชา

แผนภาพที่ 1 Framework

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยการศึกษาเอกสารและการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามในพื้นที่จังหวัดแห่งหนึ่งในภาคตะวันออก ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย 2 กลุ่มคือ (1) แรงงานชาวกัมพูชาเพศหญิง อายุระหว่าง 20-40 ปี จำนวน 4 คน อาศัยอยู่ในประเทศไทยมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี สามารถสื่อสารภาษาไทยได้ดี (2) ผู้ดูแลชุมชนชาวกัมพูชาที่เป็นคนไทย จำนวน 1 คน โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้รับการแจ้งจากผู้วิจัยถึงวัตถุประสงค์ในการวิจัย และการปกป้องข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูลเนื่องจากเกี่ยวข้องกับสถานการณ์การเข้าเมืองของผู้ให้ข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเข้าเป็นแรงงานต่างด้าวในประเทศไทยตาม MOU ข้อมูลทั่วไปของกัมพูชา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยเน้นประเด็นคุณภาพชีวิตของแรงงานกัมพูชาในประเทศไทย เครื่องมือในการเก็บข้อมูลใช้แนวคำถามสัมภาษณ์ วิธีดำเนินการวิจัยใช้การสังเกต การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสัมภาษณ์กลุ่ม โดยแบ่งเป็นการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการและการสัมภาษณ์เชิงลึกกับแรงงานชาวกัมพูชา 1 คนที่เป็นผู้ช่วยของผู้ดูแล

ชุมชน และผู้ดูแลชุมชนชาวไทย จากนั้นทำการสัมภาษณ์กลุ่มแรงงานชาวกัมพูชา 4 คน โดยเก็บข้อมูลในช่วงเดือนกรกฎาคม - กันยายน 2566 แนวคำถามสัมภาษณ์แบ่งเป็น 2 ชุด คือ ชุดสำหรับแรงงานกัมพูชา และสำหรับผู้ดูแลชุมชนที่แรงงานต่างด้าวพักอาศัย การวิเคราะห์ข้อมูลกระทำระหว่าง การสังเกตและการสัมภาษณ์ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับอีกครั้งกับเอกสารการวิจัยที่ได้มีการทบทวนวรรณกรรม แล้วจึงนำผลการวิเคราะห์มาสรุปผลการศึกษา

ผลการวิจัย

1. ในการศึกษาวิถีชีวิตการเป็นแรงงานต่างด้าวของชาวกัมพูชาในประเทศไทย เป็นการศึกษาภาพรวมของสภาพความเป็นอยู่ในกัมพูชาของผู้ให้ข้อมูล เพื่อแสดงภาพของคุณภาพชีวิตก่อนเข้ามาเป็นแรงงานในประเทศไทย รวมถึงลักษณะการใช้ชีวิตของแรงงานชาวกัมพูชาในสังคมไทย โดยจะนำเสนอข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลแต่ละคนดังนี้

ชีวิตในกัมพูชา สภาพเศรษฐกิจ สวัสดิการและคุณภาพชีวิตโดยทั่วไป ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นแรงงานชาวกัมพูชา 4 คน มีภูมิลำเนาต่างกัน ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1 อายุ 31 ปี อยู่ในประเทศไทยมาแล้ว 8 ปี มาทำงานในประเทศไทยกับสามี อายุ 33 ปี และพ่อ อายุ 51 ปี อาศัยร่วมกันในบ้านเช่า เป็นคนจังหวัดโพธิสัต (โปสัต) ผู้ให้ข้อมูลและพ่อทำงานก่อสร้าง ส่วนสามีทำงานโรงงาน ครอบครัวในกัมพูชาประกอบด้วยแม่ อายุ 59 ปี เลี้ยงหลานที่เป็นลูกสาวแฝด อายุ 10 ปี อยู่ที่บ้าน มีลุงที่เป็นพี่ชายของพ่อ อายุ 60 ปี สุขภาพไม่แข็งแรง มาขออาศัยอยู่ด้วย โดยทั่วไปครอบครัวในโพธิสัตรับเงินค่าใช้จ่ายจากที่ผู้ให้ข้อมูลโอนไปให้ทุกเดือน เดือนละ 11,000 บาท แล้วก็ไปหาปลาบ้าง ทำนา 3 ไร่ ได้รายได้ประมาณไร่ละ 1,000 บาท สามีของผู้ให้ข้อมูลส่งเงินให้ครอบครัวตัวเองด้วยเช่นกัน

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2 อายุ 39 ปี มาจากจังหวัดพระตะบอง อยู่ในประเทศไทยมาแล้ว 9 ปี มีลูก 2 คนอยู่ในกัมพูชา อายุ 15 และ 19 ปี เคยทำอาชีพขายของในจังหวัดพระตะบองมาก่อน เป้าหมายคือมาทำงานเมืองไทยเมื่อมีเงินแล้วก็ปลูกบ้านแล้วก็กลับกัมพูชา ปัจจุบันแต่งงานกับคนไทย เปิดร้านขายอาหารและรับทำอาหารกล่องในพื้นที่ศึกษาพบว่ามีคนจากจังหวัดพระตะบองเข้ามาทำงานและอยู่ในชุมชนบ้านเช่านี้มากที่สุด

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3 อายุ 32 ปี มาจากกรุงปอยเปต จังหวัดบันทายมีชัย (บันเตียเมียนเจย) อาศัยอยู่ในประเทศไทยมาแล้ว 5 ปี อยู่กับสามี ทำงานในโรงงานภาคเกษตร ลูกอยู่กับยายในกัมพูชาเพราะหากให้ลูกอยู่ในประเทศไทยด้วยจะต้องอยู่คนเดียวทุกวัน เนื่องจากพ่อแม่ทำงานเข้ากะกลางคืนจะไม่มีเวลาพบลูก เดิมทำงานเกษตรกับทำนาในกัมพูชา แต่ก็ได้ทำบ้างหยุดบ้าง ไม่มีเงินเก็บ เคยทำงานโรงงานในกัมพูชาค่าแรงถูกคือวันละ 230 บาท

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4 อายุ 29 ปี มาจากจังหวัดกำปงธม เคยทำนาที่กำปงธมแต่ไม่ได้กำไรเพราะต้องลงทุนราคาแพง มีประสบการณ์ทำงานหลายอย่าง เคยทำงานในปอยเปตโดยทำงานกาสิโน ร้านอาหาร งานออนไลน์ เคยขายของที่นครวัด ได้ค่าแรง 350-400 บาทต่อวันนับว่าไม่ต่างจากรายได้ในประเทศไทย แต่ก็ยัง

อยากมาทำงานในประเทศไทย ผู้ให้ข้อมูลเคยเรียนภาษาอังกฤษและคอมพิวเตอร์เพิ่มเติมเพื่อจะได้สามารถออกไปทำงานประเทศอื่นได้อีก เช่น เกาหลี ญี่ปุ่น ถ้าไปเกาหลีได้จะมีรายได้ต่อเดือนถึงหนึ่งแสนบาทแต่ต้องผ่านการสอบภาษาใช้เวลา 1-2 ปีกว่าจะสามารถไปได้ จากความเห็นของผู้ให้ข้อมูลคนในกำแพงมาทำงานในประเทศไทยไม่มาก ส่วนใหญ่ไปทำงานในพนมเปญ หรือไปเกาหลี หรือทำงานอยู่ในกำแพง กำแพงเป็นจังหวัดที่ติดกับนครวัด ไปทำงานในนครวัดก็สะดวก

ชาวกัมพูชาโดยทั่วไปแต่งงานช่วงอายุราว 18-19 ปีเป็นส่วนมาก การทำเอกสารใบอนุญาตทำงานในประเทศไทยนั้นจะต้องมีอายุ 18 ปีขึ้นไปจึงจะทำได้ ระยะเวลาที่ชาวกัมพูชาอยู่ในประเทศไทยมีตั้งแต่ 10-20-30 ปี เมื่อทำงานถึงอายุราว 50 ปีขึ้นไปก็เริ่มทยอยกลับกัมพูชา เมื่อถึงตอนนั้นลูกก็มาทำงานต่างประเทศหรือเข้ามาทำงานในประเทศไทยต่อ แล้วส่งเงินกลับไปให้อาจะเดือนละ 2,000 – 10,000 บาท แต่ในกัมพูชายังไม่มีระบบดูแลสุขภาพมากนัก ไม่มีบัตรผู้สูงอายุหรือเบี้ยผู้สูงอายุ ไม่มีบัตรประกันสุขภาพ หรือบางจังหวัดระบบทะเบียนราษฎรก็ยังไม่สมบูรณ์

ชาวกัมพูชาที่มาทำงานมาจากหลายจังหวัด ในชุมชนที่ศึกษานั้นมีแรงงานมาจากจังหวัดพระตะบองมากที่สุด สำหรับในจังหวัดพระตะบองนั้น จากประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลผลผลิตทางการเกษตรราคาไม่ดี งานหายาก แรงงานจะไปทำงานในโรงงานที่ตั้งอยู่ในพนมเปญมาก โดยได้ค่าแรงประมาณวันละ 350 บาท ซึ่งในประเทศไทยก็ได้ค่าแรงใกล้เคียงกันแต่ต่างกันในประเทศไทยการทำงานโรงงานมีงานมากกว่าจึงได้ค่าล่วงเวลา ในประเทศกัมพูชาเมื่อถึงตอนเย็นก็มักไม่มีตลาด เทียบกับในประเทศไทยแล้วอยู่ในประเทศไทยมีของให้ซื้อหาได้ง่ายกว่า นอกจากนี้ของกินของใช้ในกัมพูชายังมีราคาแพง โดยผู้ให้ข้อมูลเทียบจากราคากวียเดียว ในพนมเปญชามละเกือบ 100 บาท ในพระตะบอง ชามละ 70 บาท ในไทยชามละ 40 บาท เป็นต้น นอกจากนี้ยังรู้สึกรู้ว่าเงินเรียลจะซื้อของได้แพงกว่าเงินบาท

ในจังหวัดโพธิสัตว์หากจะทำการเกษตรก็มีน้ำพอเพียง มีแหล่งน้ำจากน้ำบ่อ น้ำบาดาล ถ้าจะอยู่ในพนมเปญก็ใช้น้ำประปา แต่ในกัมพูชานั้นอากาศร้อน ด้านอาหารในตลาด เช่น เนื้อสัตว์ และผัก มีราคาแพง ในโพธิสัตว์มีโรงงานอยู่ประมาณ 4-5 โรง เป็นโรงงานผลิตเสื้อผ้า รองเท้า และผลิตอะไหล่รถยนต์ ให้ค่าแรงคิดเป็นเงินไทยประมาณวันละ 240 บาท แรงงานที่มาทำงานในประเทศไทยจึงเห็นว่าเศรษฐกิจไทยดีกว่าในกัมพูชาทำงานแล้วก็ได้ค่าแรงมากกว่าคุ้มค่ากว่า เช่น คนที่ทำงานโรงงานในไทยอาจได้ค่าแรงตั้งแต่ 600-800 บาทต่อวันเมื่อรวมค่าล่วงเวลาแล้ว

การเข้ามาทำงานในประเทศไทย การเข้ามาในประเทศไทยในกลุ่มนี้จะเข้ามาทางด่านบ้านแหลม จังหวัดจันทบุรี และด่านอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว ใช้เวลาเดินทางด้วยรถยนต์เป็นเวลาประมาณครึ่งวัน และต้องจ่ายค่ารถประมาณ 2,000 บาทต่อคนเป็นอย่างน้อย การเดินทางทางรถยนต์นั้นผู้ให้ข้อมูลหลายคนเล่าถึงเส้นทางสาย 5 ในกัมพูชาว่าเป็นเส้นทางหลักที่ใช้เดินทางเข้ามาในประเทศไทย ทำให้ได้ทราบว่าการที่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลและผู้อยู่อาศัยในชุมชนจำนวนมากมีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดที่เส้นทางสาย 5 ตัดผ่าน คือจังหวัดบันทายมีชัย พระตะบอง โพธิสัตว์ กำแพงฉะฉาน มีความสะดวกในการเดินทางเข้าออกประเทศไทย อย่างไรก็ตามการที่มีคนจาก

ภูมิลำเนาเดียวกันเข้ามาทำงานอยู่ร่วมกันนั้นก็เนื่องจากการเข้ามาทำงานเป็นครอบครัว และการแนะนำนายหน้าต่อ ๆ กันไปในชุมชนของตนในกัมพูชาด้วย ถนนสาย 5 ของกัมพูชาเป็นส่วนหนึ่งของเส้นทางขนส่งสำคัญเรียกว่าเส้นทาง R1 สามารถเดินทางจากกรุงเทพฯ ไปพนมเปญ โฮจิมินห์ และสิ้นสุดที่ท่าเรือจันทบุรีของเวียดนาม โดยในประเทศกัมพูชาหากเริ่มเดินทางจากจุดผ่านแดนถาวรคลองลึก-ปอยเปตในจังหวัดสระแก้ว ก็จะเชื่อมกับเส้นทางหมายเลข 5 ของกัมพูชา ซึ่งผ่านจังหวัดบันทายมีชัย พระตะบอง โพธิ์สัต กำปงฉะฉาน พนมเปญ และกันดาล ก่อนเข้าสู่ประเทศเวียดนาม ระยะทางในกัมพูชาประมาณ 402 กิโลเมตร (กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่, 2559) โดยผู้ให้ข้อมูลตั้งข้อสังเกตว่า ในบางพื้นที่ เช่น อำเภอบึงสามพัน จังหวัดบันทายมีชัย หรือจังหวัดกำปงธม คนไม่นิยมมาทำงานในประเทศไทย มักไปทำงานในพนมเปญ หรือไปประเทศเกาหลี หรือในกำปงธมก็จะทำงานในจังหวัดของตน

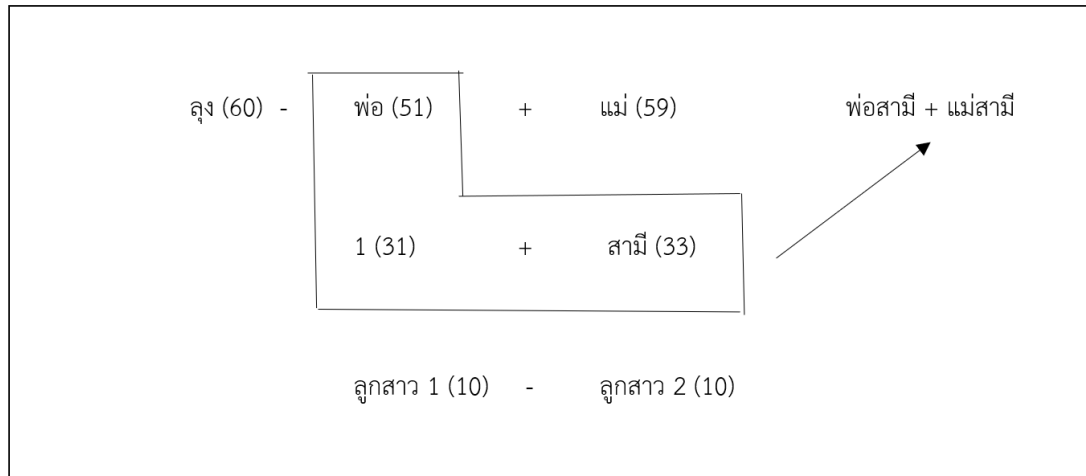
ชีวิตในประเทศไทย การทำงาน สวัสดิการและคุณภาพชีวิต การอยู่อาศัยในประเทศไทยแรงงานชาวกัมพูชาต้องมาหาห้องเช่า โดยมักจะอยู่ในชุมชนบ้านเช่าที่มีชาวกัมพูชาอยู่ด้วยกัน แรงงานชาวกัมพูชาจะมาแยกไปอยู่ในชุมชนบ้านเช่าที่มีชาวกัมพูชาอยู่ด้วยกันเป็นครอบครัวห้องละ 2-4 คน ไม่จำเป็นต้องอยู่แออัดเกินไป ถ้าในครอบครัวมีคนมากก็เช่าห้องเพิ่มเพราะค่าเช่าไม่แพงมาก ตัวอย่างห้องของผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1 ก็อยู่ด้วยกัน 3 คนกับพ่อของตนเองและสามี ในการอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนในประเทศไทยนั้น มักจะมาตามคนรู้จัก ให้คนที่อยู่มาก่อนมาติดต่อ ผู้จัดการหรือผู้ดูแลก็จะลองพูดคุยเพื่อดูว่าอุปนิสัยพอจะให้อยู่ได้หรือไม่ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหา โดยทั่วไปจะมีกฎเกณฑ์ร่วมกัน เช่น การใช้เสียง การสังสรรค์ ไม่ใช้และไม่ขายยาเสพติด ผู้ดูแลชุมชนเล่าถึงชาวกัมพูชาว่า มีลักษณะคล้ายคนไทย ชอบอยู่เป็นครอบครัว ไม่ค่อยสร้างปัญหา หากจะจัดงานหรือใช้เสียง หรือนัดดื่มเหล้าก็จะมาแจ้งล่วงหน้า ในชุมชนจะมีตำรวจมาตรวจตราความเรียบร้อย ซึ่งต้องจ่ายค่าธรรมเนียมให้ด้วย แต่ผู้อาศัยชาวกัมพูชาที่มีความพอใจถ้าชุมชนที่อยู่มีความสงบเรียบร้อย ไม่มีทะเลาะวิวาท ผู้อาศัยชาวกัมพูชาส่วนใหญ่อายุตั้งแต่ 20 - 50 กว่าปี ไม่ค่อยมีเด็กเล็ก

การทำงานหากมีหนังสือเดินทางและมีใบอนุญาตทำงานก็จะสามารถเลือกทำงานโรงงานได้ จะเป็นงานที่ได้รายได้ดีที่สุดในพื้นที่ศึกษาที่ค่าแรงวันละ 354 บาท มีค่าล่วงเวลา ทำงานสัปดาห์ละ 6 วัน หยุดวันอาทิตย์ งานก่อสร้างค่าแรงชาย 350 บาทต่อวัน หญิง 300 บาทต่อวัน รวมรายได้โดยทั่วไปได้ครอบครัวละประมาณ 17,000-18,000 บาทต่อเดือน เมื่อหักค่าใช้จ่ายแล้วเหลือเงินเก็บประมาณเดือนละ 5,000-10,000 บาท การโอนเงินกลับบ้านต้องไปโอนที่ร้าน ไม่ได้โอนผ่านธนาคารของไทย โดยทางร้านจะโอนเข้าบัญชีที่กัมพูชาให้โดยตรง คิดค่าธรรมเนียมร้อยละ 0.3 การเข้ามาทำงานต้องเสียค่าใช้จ่ายด้านเอกสารและการเดินทาง นายจ้างจะออกให้ก่อนแล้วหักเงินเดือน ผู้ให้ข้อมูลคนหนึ่งเล่าว่าตนและสามีโดนหักเงินเดือนละ 2,000 บาทมาแล้ว 2 ปี แต่ก็ไม่กล้าทำสัญญากับนายจ้างให้ชัดเจน รู้สึกไม่พอใจในเรื่องนี้และไม่สามารถต่อรองได้ ชั่วโมงการทำงานคือช่วงเวลา 8.00-17.00 น. ถ้าทำงานในโรงงานและมีใบอนุญาตทำงาน มีหนังสือเดินทางเรียบร้อย โรงงานจะนำเข้าระบบประกันสังคมให้ ทำให้เข้าโรงพยาบาลได้ จึงถือว่ามีระบบสวัสดิการ นอกจากนี้ยังเคยได้รับบัตรคนจนในช่วงโควิด-19 เป็นเวลา 1 ปีด้วย

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1 เข้ามาทำงานในประเทศไทยแล้ว 8 ปี ย้ายจากจังหวัดหนึ่งไปอีกจังหวัดหนึ่งบ้าง เริ่มฝึกพูดภาษาไทยกับคนไทยจนกระทั่งพูดได้ดี แรงงานชาวกัมพูชามักไม่มีใครเรียนภาษาไทยอย่างเป็นระบบ ใช้ฝึกพูดไปเรื่อย ๆ ผู้ให้ข้อมูลต่างเล่าว่าการกลับบ้านที่กัมพูชานั้นมักจะกลับปีเว้นปีเพราะค่าใช้จ่ายในการเดินทางข้ามแดนมีราคาสูง เมื่อกลับถึงบ้านก็จะมีค่าใช้จ่ายมาก ดังนั้นก็จะอยู่ในพื้นที่ที่ทำงาน วันอาทิตย์ที่หยุดพักผ่อนก็อาจจะมีการไปวัดบ้าง บางกลุ่มก็ไม่เข้าวัดเลย ถ้ามีวันหยุดยาวก็ออกไปเที่ยวเล่นช่วงสงกรานต์ ปีใหม่ เช่น ไปทะเล เป็นต้น การใช้จ่ายใช้สอยเรื่องอาหาร ของใช้มักซื้อจากตลาดสด ไม่นิยมเข้าร้านสะดวกซื้อและไม่เข้าห้างสรรพสินค้า อาหารในประเทศไทยราคาถูกกว่าในกัมพูชา โดยผู้ให้ข้อมูลจากโพธิสัตว์และกำปงธมประมาณว่าการซื้อข้าวในตลาดสดในกัมพูชาสำหรับครอบครัว 7 คน อาจใช้เงินถึงประมาณวันละ 1,000 บาทได้เนื่องจากของราคาแพงและตลาดมีน้อยแห่งรวมถึงเปิดแค่ช่วงเวลาเดียว แต่ในประเทศไทยนอกจากซื้อหาอาหารในตลาดได้ง่ายแล้วอาหารสดยังมีราคาถูกกว่ามาก อยากทำอาหารเขมรก็ได้ ได้รับประทานเนื้อสัตว์เป็นประจำในราคาไม่แพง ทำให้การใช้ชีวิตในประเทศไทยมีความสะดวกสบายไม่ลำบาก และมีระบบสนับสนุนแรงงานต่างด้าวในด้านสวัสดิการพอสมควร

2. ในด้านการวิเคราะห์วงจรชีวิตของแรงงานชาวกัมพูชาที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยนั้น พบว่าการอาศัยอยู่ในประเทศไทยของชาวกัมพูชามีแนวโน้มจะใช้ระยะเวลานานขึ้นเนื่องจากในพระราชกำหนดการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ.2560 ให้โอกาสแรงงานเข้ามาทำงานแบบถูกกฎหมายโดยให้นายจ้างจ่ายค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ค่าเอกสาร ค่าเดินทาง ค่าธรรมเนียม ค่านายหน้าให้ก่อนได้แล้วจึงมาหักจากเงินเดือน โดยแรงงานก็จะสามารถอยู่ทำงานในประเทศไทยได้โดยลดความเสี่ยงถูกจับ มีการไปตรวจสุขภาพและรายงานตัวกับสำนักงานจัดหางานประจำจังหวัด ทำให้มีข้อมูลบุคคลปรากฏในฐานข้อมูลของไทย มีความชัดเจนในการระบุตัวตนของแรงงาน ประเภทของงานที่ทำ นายจ้าง และการเปลี่ยนงาน เปลี่ยนนายจ้างด้วย การเป็นหนี้จำนวนมากทำให้แรงงานต้องยึดเวลาอยู่ในประเทศไทยออกไปนานขึ้น โดยขึ้นอยู่กับภาระหนี้ซึ่งคิดเป็นรายหัวตามค่าเอกสารใบอนุญาตทำงาน จำนวนเงินที่ต้องส่งกลับไปเลี้ยงดูครอบครัวที่กัมพูชา ระหว่างการทำงานในประเทศไทย และเป้าหมายของการเก็บออมเงินของแรงงานแต่ละครอบครัว แม้ว่าชีวิตในประเทศไทยจะมีความสะดวกสบายแต่จากการเปลี่ยนรูปแบบการเข้ามาทำงานให้ถูกกฎหมายผ่านระบบนายหน้าและการจ่ายเงินค่าใช้จ่ายให้ก่อนนั้นทำให้ระบบครอบครัวของแรงงานชาวกัมพูชาพบความเปลี่ยนแปลงด้วย

การดูแลครอบครัว ตัวอย่างระบบการบริหารจัดการรายได้ที่ต้องส่งไปให้ครอบครัวของผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1 พบว่าในครอบครัวประกอบด้วยคนที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยจำนวน 3 คน ต้องส่งรายได้กลับไปให้ครอบครัวในกัมพูชาเพื่อเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัวอีกจำนวน 6 คนในแต่ละเดือน รวมทั้งเก็บเงินเพื่อสร้างบ้าน

แผนภาพที่ 2 Labors and Functions in Family

การเข้ามาทำงานในประเทศไทยตั้งแต่ 8 ปีที่ผ่านมาทำให้ต้องฝากลูกที่ยังเล็กไว้กับแม่ของตนเอง และเนื่องจากผู้ให้ข้อมูลไม่ได้มีโอกาสกลับบ้านทุกปี ทำให้ระยะเวลาที่อยู่กับลูกนั้นไม่มากนัก แต่มีการโทรศัพท์พูดคุยกันผ่านระบบวิดีโอคอลทุกวัน การอบรมเลี้ยงดูเป็นหน้าที่ของแม่และลุงของตนเอง ครอบครัวของผู้ให้ข้อมูลคนอื่นก็มีลักษณะเดียวกันคือต้องมาทำงานในประเทศไทยตั้งแต่ลูกยังเล็ก ให้ปู่ย่าตายายอบรมเลี้ยงดู ส่งเงินค่าใช้จ่ายรายเดือนไปให้ และใช้เวลากลับไปเยี่ยมบ้านได้ไม่นาน

เป้าหมายในการทำงานและแรงงานรุ่นต่อไป เป้าหมายในการทำงานของผู้ให้ข้อมูลแต่ละคนมีความคล้ายคลึงกันคือมาทำงานในประเทศไทย เมื่อมีเงินแล้วก็ปลูกบ้านแล้วก็กลับกัมพูชา เมื่ออายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไปแรงงานมักจะเริ่มทยอยกลับ โดยอาจจะไปเลี้ยงหลาน ทำนา ปลูกผัก เลี้ยงเป็ดไก่ เลี้ยงปลา เป็นต้น ในช่วงนี้ปลายชีวิต แรงงานรุ่นลูกหลานก็จะออกไปทำงานข้างนอกแล้วส่งเงินให้พ่อแม่ใช้ในแต่ละเดือนต่อไป ดังนั้นการใช้เวลาทำงานในประเทศไทยตั้งแต่ 10-30 ปีทำให้ช่วงชีวิตหนึ่งของแรงงานชาวกัมพูชาบางคนอาจอยู่ในประเทศไทยมากกว่ากัมพูชาเสียอีก รวมถึงวงจรการเข้ามาทำงานของคนแต่ละรุ่นมีความต่อเนื่องคือเมื่อวัยรุ่นอายุครบ 18 ปีก็สามารถทำหนังสือเดินทาง ทำใบอนุญาตทำงานได้ สามารถออกไปทำงานต่างประเทศเพราะการจ้างงานในพื้นที่ที่ไม่ใช่เมืองมีไม่พอ แต่ทางเลือกในการทำงานต่างประเทศมีมากขึ้น รายได้ก็มีหลากหลายขึ้นอยู่กับความต้องการของแรงงาน เช่น อยากอยู่ใกล้บ้าน อยากได้รายได้สูง เป็นต้น ประเทศไทยเป็นเหมือนจังหวัดที่อยู่ติดกันกับจังหวัดอื่น ๆ ของประเทศกัมพูชา นั่งรถมาได้สะดวกและมีสภาพวิถีชีวิต สังคมวัฒนธรรมใกล้เคียงกับที่บ้าน การกินอยู่ใช้จ่ายใช้สอยสะดวกสบายทำให้การใช้ชีวิตไม่มีความเปลี่ยนแปลงแบบหน้ามือเป็นหลังมือแต่ค่อย ๆ ปรับตัวเข้ากับสังคมไทยได้ง่าย ในขณะเดียวกันนายจ้างไทยก็ค่อย ๆ ปรับตัวให้การใช้แรงงานชาวกัมพูชาเข้าสู่กระบวนการถูกกฎหมาย มีการพึ่งพาแรงงานชาวกัมพูชาในภาคการผลิตและงานพื้นฐานอย่างสม่ำเสมอ มีการผสมกลมกลืนทางสังคมวัฒนธรรมจากการที่ชาวกัมพูชาก็เรียนรู้ในการใช้ภาษาไทย แต่เลือกที่จะใช้ชีวิตตามวิถีของวัฒนธรรมตนเองได้จากการเปิดกว้างของสังคมไทย ระยะเวลาที่ยาวนานขึ้นในการทำงานเป็นแรงงานต่างด้าวจึงเป็นส่วนหนึ่งของการต้องปรับตัวทั้งแรงงานและระบบการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวของไทย

อภิปรายผล

จะเห็นได้ว่าแรงงานชาวกัมพูชาที่มีวิธีการดำรงชีวิตที่ยูนอกระบบเศรษฐกิจหลายด้าน เช่น ไม่ดำเนินธุรกรรมผ่านระบบธนาคาร ทำให้ตัวเลขรายได้และจำนวนเงินที่ส่งออกไม่ปรากฏชัดเจนในระบบ การไม่จับจ่ายใช้สอยในห้างร้านที่มีการเก็บภาษีมูลค่าเพิ่ม จะใช้จ่ายในตลาดสดใกล้บ้านเท่านั้นทำให้เงินที่หมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจไม่ได้มีส่วนที่ถูกหักเข้าเป็นภาษีโดยตรง การไม่ท่องเที่ยว ไม่สามารถใช้บริการขนส่งตามปกติได้เนื่องจากกลัวเจ้าหน้าที่ ทำให้การหมุนเวียนของเงินนอกระบบมีสูงกว่า

การเปรียบเทียบประเทศไทยว่าเหมือนการเดินทางข้ามจังหวัดมาจากกัมพูชา เพื่อให้เห็นภาพวงจรเทียบเคียงกับการเดินทางเข้ามาทำงานในเมืองของคนในชนบทไทยตั้งแต่ราว 40-50 ปีที่ผ่านมา รูปแบบการดำเนินชีวิตที่ต้องทิ้งครอบครัวไปไกล ไม่ได้มีโอกาสเลี้ยงดูลูก วัยแรงงานต้องแยกตัวออกมาทำงานห่างจากบ้านเป็นระยะเวลานาน ทำให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวไม่อยู่ในรูปแบบปกติ แต่ยังเห็นกลไกของครอบครัวในการรับช่วงต่อเพื่อทำหน้าที่ในส่วนต่าง ๆ ตามประชากรแต่ละรุ่น เช่น เลี้ยงดูเด็กเล็ก เลี้ยงดูคนชรา เป็นต้น ส่วนที่ต่างกับชนบทไทย เช่น ในภาคกลางของไทยที่ผ่านมา จากการทำนาเป็นหลักได้เปลี่ยนแปลงไป ระบบการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของคนรุ่นต่อไปมาจากการยกระดับทางการศึกษาของลูกหลาน ทำให้รายได้ที่มาจากแรงงานรุ่นแรก ๆ เข้าไปสนับสนุนให้คนรุ่นต่อไปมีโอกาสในการทำงานที่มีรายได้สูงขึ้น ยกระดับคุณภาพชีวิตของคนจากรุ่นสู่รุ่นโดยภาพรวม ทำให้ระบบสวัสดิการสังคมมีการปรับให้ตอบสนองต่อการยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตของประชากรไทยด้วย รูปแบบการค่อย ๆ เปลี่ยนผ่านนี้ในทฤษฎีสังคมวิทยา (สุภางค์ จันทวนิช: 2551, 245) กล่าวถึงแนวคิดของปีแอร์ บูร์ดิเอดู (Pierre Bourdieu) ว่าเป็นระบบของทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม และทุนทางสัญลักษณ์ ซึ่งอาจเกิดมาจากทุนทางเศรษฐกิจ ต้องมีการร่วมมือกันในกลุ่ม เป็นกระบวนการสืบทอดและค่อย ๆ ถูกทำให้เพิ่มขึ้นได้โดยครอบครัวและโรงเรียน ในแง่หนึ่งแบบแผนของการเข้าสู่ระบบแรงงานรับจ้างนี้เป็นแบบแผนเพื่อสร้างการกระทำบางอย่างโดยเฉพาะ ได้มาจากการรับมรดกทุนทางวัฒนธรรมผ่านสิ่งแวดล้อมในครอบครัว หรือ Habitus ของบูร์ดิเอดู แต่หากเกิดขึ้นเป็นแบบแผนทางการผลิตบูร์ดิเอดูเรียกว่าเป็นการผลิตซ้ำที่ส่งผลให้ปัจเจกหรือครอบครัว รักษาหรือเพิ่มทุนทรัพย์สินเพื่อไต่เต้าตำแหน่งในโครงสร้างชนชั้น (สุภางค์ จันทวนิช: 2551, 242) ซึ่งในแบบแผนการเป็นแรงงานรับจ้างของชาวกัมพูชายังไม่ได้เห็นการยกระดับในโครงสร้างทางสังคม แต่เห็นภาพของแรงงานชาวกัมพูชาที่มีประสบการณ์การทำงานในประเทศไทยเป็นระยะเวลานานเปลี่ยนรูปแบบเป็นนายหน้าทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการรับผิดชอบต่อการจัดให้แรงงานชาวกัมพูชาที่เข้ามาใหม่ในประเทศไทยได้มีหนทางในการทำงานที่สะดวกมากขึ้นแลกกับค่านายหน้าและการเกิดระบบนายหน้าเพื่อผสานความเป็นแรงงานต่างด้าวนอกระบบเข้าสู่การเป็นแรงงานถูกกฎหมายในระบบ นำไปสู่การเข้าถึงทรัพยากรและสวัสดิการตามสิทธิต่อไป

การค่อย ๆ ปรับเปลี่ยนให้แรงงานเข้าสู่ระบบทำให้รัฐสามารถระบุตัวตน และเข้าถึงข้อมูลเชิงเศรษฐกิจของแรงงานได้มากขึ้น รวมทั้งเปิดโอกาสให้แรงงานถูกกฎหมายได้มีโอกาสเข้ามาจับจ่ายใช้สอยในระบบเศรษฐกิจที่ผ่านการจ่ายภาษีทางตรงทางอ้อมได้มากขึ้น อย่างไรก็ตามการที่แรงงานได้ใช้เวลาในประเทศไทยยาวนานขึ้นควรนำไปสู่การปรับปรุงระบบสวัสดิการของแรงงานเพื่อให้แรงงานได้มีคุณภาพชีวิตในระดับที่เขาพึงพอใจ และนำไปสู่มาตรการหรือนโยบายทางการเงินการคลังที่ใช้ระบบการจ่ายภาษีเพื่อเข้าถึงสวัสดิการได้ต่อไปในอนาคต ตามตัวอย่างรูปแบบการให้สวัสดิการแก่แรงงานต่างด้าวของประเทศในยุโรป เช่น สวีเดน ที่

เรียกประเทศตนเองว่าดินแดนแห่งผู้อพยพย้ายถิ่น โดยแรงงานต่างด้าวที่มาทำงานในสวีเดนต้องมีใบอนุญาตทำงาน และมีนโยบายบูรณาการที่กระทรวงแรงงานเป็นผู้รับผิดชอบคือ “ทุกคนควรรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมสวีเดน” การจ่ายภาษีมาจากการทำสัญญาจ้างกับนายจ้าง นายจ้างจะหักเงินเดือนเพื่อจ่ายภาษีรัฐ หากจ่ายภาษีแก่รัฐก็ไม่ต้องเสียเงินหลบหนีเป็นแรงงานผิดกฎหมายและยังได้รับสวัสดิการตามภาษีที่จ่ายอีกด้วย แม้รากฐานของนโยบายนี้จะมาจากรื่องของการรับผู้ลี้ภัยแต่ระบบรัฐสวัสดิการของสวีเดนเป็นต้นแบบในการบริหารจัดการแรงงานที่ไม่ใช่คนในประเทศได้ (Goeteborgs Stad: 2019) แต่เนื่องจากงานที่แรงงานชาวกัมพูชาทำนั้นถือว่ามีรายได้ต่ำ จึงยังเป็นมาตรการที่ต้องแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมต่อไปในอนาคต อย่างไรก็ตาม นโยบายบูรณาการนี้ไม่ได้กล่าวถึงในแง่การจ่ายภาษีแก่รัฐเท่านั้น แต่จะนำไปสู่การเรียนรู้ที่จะเป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมของประเทศที่แรงงานเข้ามาอยู่อาศัยด้วย

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวีถีชีวิตและวงจรชีวิตของแรงงานชาวกัมพูชาในประเทศไทย สามารถนำไปสู่การวางแผนทางสวัสดิการที่แรงงานชาวกัมพูชาต้องการ เพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิต และนำไปสู่การนำแรงงานเข้าสู่ระบบประกันสังคมและระบบภาษีได้หากมีการศึกษาเพิ่มเติม โดยเป็นผลสืบเนื่องมาจากการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวที่มีเป้าหมายในการนำเข้าสู่ข้อมูลแรงงานเข้าสู่ระบบของกรมการปกครอง ทำให้เป็นฐานข้อมูลที่มีศักยภาพในการบริหารจัดการแรงงานและการพัฒนาแรงงานต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่. (2559). *ระบบคมนาคมขนส่งและโลจิสติกส์: ราชอาณาจักรกัมพูชา*. Retrieved on 30 Nov. 2023 from:
https://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/http://aec.dpim.go.th/mineraldata/document/Chapter/INV59-Cambodia_Chapter7.pdf.
- กองเศรษฐกิจการแรงงาน. (2566). *รายงานผลการวิเคราะห์ข้อมูลอุปสงค์และอุปทานแรงงานระดับประเทศ ปี 2566*. กรุงเทพฯ: กองเศรษฐกิจการแรงงาน กระทรวงแรงงาน.
- สำนักข่าวกรองแห่งชาติ. (2566). *กัมพูชา*. Retrieved on 30 Nov. 2023 from:
<https://almanac.nia.go.th/world/almanacpage/1/>.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2551). *ทฤษฎีสังคมวิทยา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Goeteborgs Stad. (2019). *Interesting information about Sweden - an easy-to-read Swedish social learning guide*. Retrieved on 1 Dec. 2023 from:
<https://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.thaiwise.se/wp-content/uploads/2019/10/สารน่ารู้เกี่ยวกับสวีเดน.pdf>.